Ольга Кузьменко

Моя дорога птаха

Мамина книжка

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

«Моя дорога птаха» — це книга, в якій пульсує суцільна емоція, живий нерв. Вона умовно розділена на три частини — своєрідний фотоальбом як обрамлення до маминої розповіді про Андрія Кузьменка, його казка «Тарасик, тролейбус і святий Миколай» і підбірка текстів його пісень. Але насправді це слова, які мама просто не могла не сказати про свого сина, про свою найдорожчу птаху, про те, яким він був і яким завжди буде для неї. Книга має і соціальну складову: 10 грн. з вартості кожного примірника ідуть в Благодійний фонд Кузьми Скрябіна.

- Кузьменко Ольга
  -
  - Школа
  - Музична школа
  - Болгарія
  - Ще раз про школу
  - Кузьма Скрябін
  - Київ
  - Львів
  - Війна
  -

Кузьменко Ольга
Моя дорога птаха. Мамина книжка

Моя дорога птаха, мій синочок, народився 17 серпня 1968 року в гарячий полудень у Самборі — були відкриті вікна і сонце заливало родильний зал. Тому з днем народження я завжди вітала його між 13-ою та 14-ою годинами. Моє дитятко спеленали, показали мені та понесли — з того самого моменту я відчула, що моє серце пішло за моїм малесеньким птахою, який заполонив увесь мій світ.

Він мало спав, а щоб його заколисати, треба було переспівати всі пісні, які знаєш, — і вдень, і вночі.

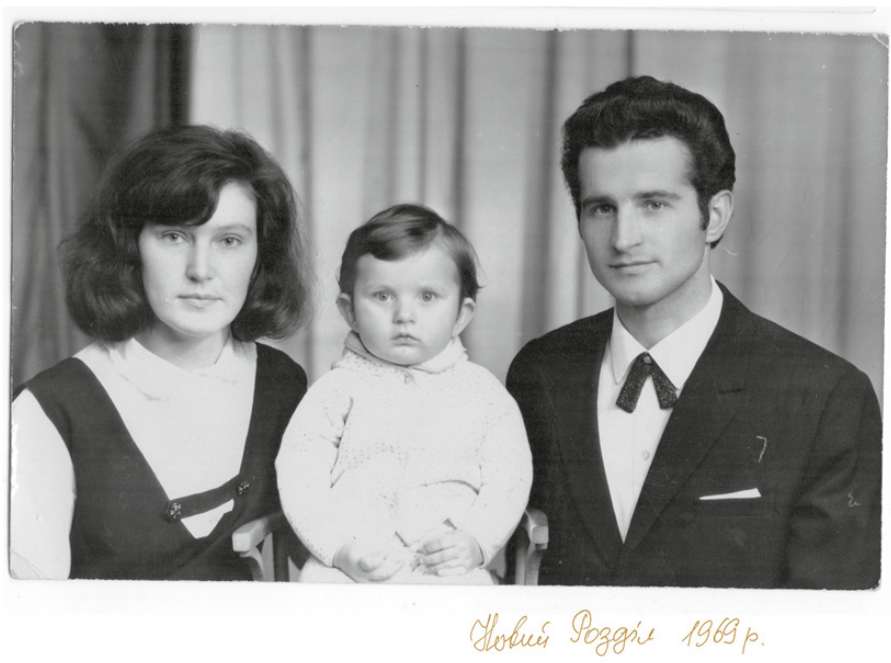

Ми жили в маленькому селі Сіде біля Самбора, через яке проходила траса Самбір-Дрогобич. Андрійчик проводив усі літа в Сідому, зі мною, у моєї мами. Улюблена Андрійчикова бабця Марійка завідувала там початковою школою. Він собі з'єднав два слова — «Сіде» та «дома» — в одне і називав село Сідома. Ми жили у Новому Роздолі, але наша Сідома завжди нас чекала на свята і канікули. Влітку обов'язково їхали у Самбір і відвідували будинок, де Андрійко народився, йшли в тир, де він стріляв з допомогою дядька-працівника, потім фотографувалися і їхали

назад. Дорога займала 15 хвилин. Оскільки пологовий він бачив, то й розумів, що тут народився, а як саме — ніколи не запитував. Десь у 4 роки, сидячи за столом із гостями, Андрійчик видав історію про те, як народжуються діти: «У Самборі є така лікарня — роддом називається, там доктор бере целофановий мішечок і набзикує, набзикує, набзикує багато всяких лікарств, і так робить дітей. А тьотя медсестра каже: «Пане доктор, пане доктор, не робіть так багато дітей, бо їх вже нікуди класти!»». Побачивши сміх в очах гостей, він швиденько встав з-за столу і пішов у спальню. Більше ніколи тієї історії про пана доктора, що робить дітей, ми не чули. Взагалі, Андрійчик дуже любив гостей, завжди розмовляв із ними, сидів за столом, міг розказати свої історії, і тому, коли гість тільки переступав поріг, він тут же ж питався: «А коли ви поїдете?», що було, звичайно, шоком для гостя. Я пояснювала гостю, що дитина просто хоче, аби він довше побув у нас, бо тоді можна розмовляти, сидіти і цікаве щось почути.

У Сідому синочок мав автобус, зроблений, ніби справжній. Мій дідо Іван приладнав йому справжнього руля, і Андрійчик, ще тільки вміючи друкувати цифри і букви, писав маршрути автобусів, які проїжджали мимо нашого дому. Так він міг бавитися годинами.

Андрійчик вимагав уваги постійно і від усіх, придумував багато історій, які треба було без тіні усмішки вислухати, розпитати щось. Наприклад, у 5 років він розказував історії про те, як служив у армії. Його ніхто ніколи серйозно не сварив, бо він міг зайтися плачем від образи, а тоді його потрібно було

оживляти на руках, дихати на нього, а то завжди було дуже страшно.

3,5 місяці. „Сусіди" підтримують.

Найбільшим його випробуванням був садочок. У садочок мусили віддати, бо тоді найняти няню додому було неможливо. Андрійчик уже в понеділок питався, коли буде субота, щоб не йти у садочок. То розставання наше, в садочку, було неначе назавжди кожного разу, і ніхто з вихователів не міг зрозуміти того моменту, знизували плечима та вважали, що то я так «розвезла» дитину. Щоб йому було легше відходити від мене, я з твердого картону вирізала гітару, розмалювала, і він у 2 роки йшов у групу з тією гітарою, і поки я ще була в полі зору, співав «Червону руту», граючи, але, щойно я з тяжким серцем зникала, то не допомагала і гітара.

Найбільшим щастям у нас із ним були вихідні вдома на килимі. Можна було зі старих іграшок придумувати нові, слухати казки, які йому з Києва присилали дві мої сестри, що на той час навчались у консерваторії. Андрійчик сам сідав біля програвача, ставив пластинку, голка підскакувала — і починалася казка з музичними номерами. А коли одного разу приїхала бабця Марійка, половину казки програвач «змучився» відтворювати, і Андрійко сказав: «Я другу половину вам (він казав бабці «ви»)

всю-всю розкажу». І з усіма пристрастями та співами переповів другу частину казки. Так ми дізнались, що він їх знає напам'ять, усі до єдиного слова.

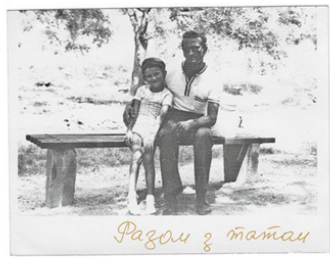

Для мене було величезним щастям проводити з ним час удома. Нам ніколи не було сумно вдвох. Ми ходили гуляти, я розказувала йому старі і придумувала нові казки, але обов'язково зі щасливим кінцем, аби дитина не страждала від несправедливості. Коли традиційно Андрійчика запитували: «А ти хочеш братика або сестричку?», він сам собі визначив свою позицію: «Хочу! Але старшого!». Ми з ним цього року навіть згадували той садочок. Я запитала: «Синонька, а ти пам'ятаєш свої переживання з тієї садочкової епопеї?» Він сказав: «Ні, я просто дуже ненавиджу чорнобривці і червоні півники, які були посаджені на території садочка. Напевно, як тільки ми входили в браму, я їх одразу бачив і починав плакати».

Якби мені тоді хтось дав таку можливість, яку зараз мають молоді мами, — три роки декрету, а не два місяці! Я була б на вершині щастя і нікуди би не віддала свою дитину. Щоб мій синочок мав мене неподільну — він у мене залишався єдиним. Я пам'ятаю його рученьку у себе в долоні — вона була хлоп'яча, широка, хоча дуже часто його називали дівчинкою, на що він глибоко ображався.

У 6 років я повела його в басейн. До сьогодні пам’ятаю синочка у тому малому басейні, розгубленого, в бордових плавочках: «Мам, я боюся!». Але за 45 хвилин роботи з тренером Андрійчик уже виконував «поплавок». Любов до плавання він проніс крізь усі роки.

«В Андрійка чудовий об’єм легенів, давайте серйозно займатися плаванням!» — сказав тренер, але ми вже займались музикою, тому часу на тренування не залишалося, тож ми відвідували басейн, коли могли.

А от у футбол ганяти Андрійко не любив, лише виносив хлопцям татів фірмовий волейбольний м’яч і кидав, а сам спостерігав, як вони ганяють, кричать. Я думаю, не сприймав тієї брутальності, яка присутня у футболі. Він був тонкосльозим, реагував сльозами й уже будучи школярем. Часом тато хотів його виховати на свій лад, але старання були марними: Андрійка ніколи не цікавила рибалка, він не залишався з татом уночі на озері, походив трохи на волейбол — і все.

Тато його повчав: «Ти плакса! В армію підеш з мамою, і вона на кухні буде чистити картоплю». Дитина плакала ще більше — маму шкода. Та я його запевняла, що зроблю в армії солдатський хор, — я ж музикант, і він сміявся крізь сльози…

У садочку подивитися його виступ було не реально — ролі були уже перекреслені тремтінням губи і пильнуванням, чи мама на місці.

У львівському цирку він так захопився повітряними гімнастами, що тато ледве встиг схопити його за штанці — Андрійко намагався скочити з верхнього ряду, як гімнаст.

Школа

У школу Андрійчик пішов далеко від дому, бо там утворили експериментальний англійський клас, а він із бабцею Марійкою давно уже вивчив «Буквар», і йому без додаткового навантаження в школі було б дуже нудно. Вчився легко і швидко. З першого по третій клас ми з ним ходили до школи вдвох. Пам'ятаю, вчителька російської мови мені зробила зауваження: «Ольго Михайлівно, що ж ви робите!? Кого ви виховаєте? Він повинен вчитися жити самостійно в учнівському колективі, а ви водите його до школи за руку». Ми з Андрійком з цього зробили такий висновок, що нікому цим не заважаємо, а для себе маємо час, щоб все одне одному розказати. А закінчився третій клас — і мій син сказав: «Мамцю, я вже можу сам ходити в школу».

Новий Розділ. Озеро Бартінок. Любимий вид транспорту

Часом приносив додому кошенят, які бігали під будинком, але тато не дозволяв їх залишити. Одного разу він приніс котика, якого діти вже майже розпластали. Тваринка була у такому стані, що ніхто не заперечував проти того, щоб котик пожив у нас удома, такий він був біднесенький. У нас із Андрійком було таке поняття: «біднесенький» — це означало, що комусь дуже зле і треба допомогти, зарадити, не пройти повз. Цей термін

залишився у нас на все життя. Навіть не раз жартували: «Ну, хто в нас на цей раз біднесенький?»

Сонячна Болгарія

Сідома. Врятований кіт

Ні в садочку, ні в школі Андрійко жодного разу не бився. Ніколи!

Ніколи у нього не було скарбнички, його не цікавили гроші. Жодного разу він не вимагав джинсів, куртки чи ще чогось модного з одягу. Те, що йому «діставали», бо був час дефіциту, він приймав. Це була дитина, яка приносила тільки радість!

Примірка солдатського кітеля.

По морю Коршаку.

Одеса. Фонтанка.

Граємо гами,
Без них ніяк.

Музична школа

Музична школа для Андрійка була обов'язком, який не обговорювався, — він часто лінувався, не раз клавіші були мокрі від сліз, я навіть жартувала, що з них виросте верба. На четвертому році навчання у школі він серйозно заявив, що не хоче ходити на музику. От тоді і з'явився «знаменитий мамин тапочок», про який він стільки розказував. Звичайно, гасати на велосипеді було цікавіше. Але на очах у тата він зробив такий обгін трактора, що чудом залишився живий, і ми велосипед тут же ліквідували. А музика залишилась. Ми переходили з класу в клас, і після сьомого року навчання переїхали у Новояворівськ, де Андрійко закінчив музичну школу по класу фортепіано.

Болгарія

Починаючи з третього класу, наші друзі зі Львова допомагали нам з путівками в Болгарію. Андрійко був там то зі мною, то з татом, то ми були всі разом, п'ять-шість разів поспіль. Він дуже любив Болгарію — Албену, Золоті піски. Якось грав у м'яч на пляжі з дітьми з групи, і з його вини м'ячик стрибнув у море. Андрійко кинувся за м'ячем — саме був відплив, Ільгінь день, казали болгари (а по-нашому — святого Іллі, 2 серпня). Синочка віднесло так швидко і далеко, що, коли я побачила дитину, це вже була крапочка — а він доганяв м'яч! Я крикнула з усієї сили: «Андрійку, вертайся!» І він повернув до берега. То лежав на спині, відпочивав, то плив далі. Коли до нього підпливли, сердечко його вискакувало з грудей. А на пляжі до нього підійшов німець і потис руку: «Ти молодець, здорово плаваєш!» А я, в шоці від подій, відвела Андрійка в готель і закрила в номері на декілька годин. Дитина виправдовувалася: «Мамцю, але м'яч через мене впав у море, а то був м'яч нашої групи». От так, із завищеним почуттям справедливості й обов'язку, він і жив, брав на себе відповідальність. У нього ніколи не було відмовок: хтось винен, а тому я не зміг. І в ранньому, і в дорослому віці я йому завжди казала: «Ти розкажи, в чому проблема, її можна вирішити, а як заховаєш її, то вона буде рости й рости. Все можна виправити, крім смерті…»

Ще раз про школу

У школі Андрійчик мав улюблених вчителів, а класним керівником була в нього росіянка з Архангельська, яка вийшла заміж за українця, народженого у вивезених з України батьків, і приїхала з ним у Новий Розділ. Ця жінка в класі дітям виговорювала: «Ты иди вешайся, как твоя мама! А ты будеш доллары скрести, как твой отец (гінеколог — О. К.)!» Кожного з дітей вона люто ненавиділа ненавистю північної білої вовчиці. Андрійчика вона не навчала англійської мови, бо клас ділився на три групи. Якось вона довідалася, що я вмію в'язати, і внадилася зі своїми старими розпоротими нитками. То плаття, то кофту треба було зліпити з дрантя. На шостий чи сьомий раз я ще й захворіла, тому попросила її трохи зачекати. Уже до тижня часу вона зробила класні збори і змусила дітей оголосити Андрійчикові бойкот, бо він пішов на академконцерт у музичну школу замість того, щоб крутити принесену ним музику на шкільному вечорі. З її боку почалися такі гоніння, що він їх запам'ятав на все життя. Керівник забороняла дітям з ним розмовляти, а коли Андрійко заходив у паралельний клас, вона наказувала його виганяти. Більшого зла я за своє життя не бачила. Це залишило страшний слід у свідомості Андрійка. В інший клас я не могла його перевести, адже клас, де він навчався, був експериментальним, і син із задоволенням вчив англійську. І коли керівник у черговий раз прогарчала: «Я тебе такую характеристику напишу, что тебя даже в ПТУ не примут!», ми з батьком пішли до школи. На щастя, на той час змінили старого директора, який її покривав, а новий усе поставив на свої місця, закривши їй чорного рота. Ми довчилися до кінця сьомого класу, а влітку з паралельним класом поїхали у Ленінград на екскурсію, і там потрапили на концерт «Машины времени». Ми слухали Макаревича… Це було у величезному комплексі «Олімпійський». Я взяла декілька дітей із групи. То був грандіозний концерт, ми бралися з незнайомим людьми за руки, співали разом: «Вот, снова поворот, и мотор ревет…» Поверталися на турбазу на Ленінському проспекті, коли вже розводили мости…

10 кл. СШ м. Новоайорівськ.
Перша концертна проба.

Восьмий клас починали уже у Новояворівську. Нова школа, нові друзі потроху стирали з пам'яті страшний безглуздий бойкот, але приниження, яке довелося пережити, не забулося, і, напевно, тому Андрійко завжди так співчував людям, яких ущемляють, яким нема де шукати помочі.

У восьмому класі Андрійко закінчив музичну школу, і тато записав його до хорошого тренера з біатлону. Стріляти і ганяти на лижах, що могло бути краще? Так і залишилося захоплення лижами на все життя. А стріляти — це було, як співати. Він ще й мене хотів навчити, тільки «відкат» дуже сильно бив у плече, і біатлоністки з мене не вийшло — відпросилася. Андрійчик вчив: «Підніми рушницю, прицільсяі відразу стріляй, бо як довго цілитись — рука тремтить, не попадеш!» Як і в житті…

У палаці культури були естрадні гурти й інструменти, на яких Андрійко з музикантами проводили свої перші музичні проби. Вони сиділи то на даху будинку і слухали польське радіо, то збиралися у нас вдома, знімали свої перші кліпи. Андрій писав свої перші мелодії. Я не сприймала їх серйозно, бо багато молодих людей таким чином проводили час. Були серйозніші речі, такі, як вступ в інститут, і тут уже в разі невдачі чигала армія — Афганістан. Уже скільки років привозили мертвих хлопців, ридала Україна, і нічого неможливо було зробити: ні втекти з тою дитиною, бо не випускали з СРСР, ані сховатися — знайшли б і під землею.

Студент Петрозаводського університету 1988р. Медичний факультет.

Львівський медінститут.

Група стоматологів 1992р.

Львівський медінститут традиційно не дорахував бали при вступі, і ми, маючи в запасі рік до мобілізації, поїхали поступати в Карелію. Пробули там два місяці, переходили на російську мову на курсах, сходили цей Петрозаводськ вздовж і впоперек, і все більше розуміли безвихідь, в яку потрапили, адже звідти нікого не переводили в інші ВУЗи. За перший курс я була в Карелії дев'ять разів. Тоді Андрійка по закінченню першого курсу забрали в армію. Там я його і проводжала, сама, з далекої мерзлої землі Карельської… А про все, що було далі, розповів Андрійко у своїх книжках, де сльози переводив у сміх і, як у Карелії сказала дочка нашого друга: «Тебе, Андрей, людей не лечить, а смешить надо…»

Я хочу сказати всім мамам, які мають маленьких хлопчиків, — дітей треба любити більше за себе, носити на руках, поки можете підняти з землі. Ніякі муштри чи покарання не зроблять з вашого сина справжнього мужчину. Не бійтеся тулити до себе хлопчика, тримайте його за рученьку, допоки це йому потрібно. Ви свою любов переллєте в дитину, а вона, в свою чергу, буде ту любов віддавати іншим. «Соло» — пісня, яку я люблю понад усі. Андрійко визначив у ній свою сутність. Та й нашу з вами теж…

Соло
Ми з вами є на тій землі, як клавіші на піаніно.
Хтось — бемоль, а хтось — дієз, але в кінці з нас кожен людина.
Хтось біла клавіша, а хтось — фальшива, брудна, чорна нота.
Хтось завжди буде «за», а хтось обов'язково буде «проти».

Часом так є, шо хочеш заграти соло
На одній струні, знайди в собі сили скоро.
Часом так є, шо хочеш, хочеш
На одній струні, знайди в собі сили.

І хтось придумав ше до нас, шо білих клавіш трохи більше.
А чорні вище них стоять, їх зачепити пальцем легше.
І так живемо в сім октав, маестро тисне на педалі.
Хто пан між нами, хто пропав, вистава довга, їдем далі.

Ми — маленькі молоточки.
Ми — частинки піаніно.
Граєм мільйон мелодій,
Б'єм по струнах своїм тілом.

Часом так є, шо хочеш заграти соло
На одній струні, знайди в собі сили скоро.
Часом так є, шо хочеш, хочеш
На одній струні, знайди в собі сили.

Недавно Андрійчик сказав: *«Мамцю, я задумав написати казки дітям, які їм буде розказувати ангелочок Лєльчик»*. Лєльчиком ми називали його в дитинстві…

Мамцю,
я задумав написати казки дітям,
які їм буде розказувати
ангелочок Лельчик.

Кузьма Скрябін
Тарасик, тролейбус і святий Миколай

Тарасик не пам'ятав своїх батьків… Змалечку його домівкою був обшарпаний дитячий будинок, в якому він разом із іншими дітками чекав на своє диво. Для когось диво — полетіти в космос, перетворити слона на жабу, а противну вчительку математики — на мочалку. А для Тарасика справжнім дивом було б знайти своїх батьків. Йому виповнилося всього сім років, але мислив він дуже по-дорослому, і тому кожного року перед святом Миколая писав йому листа ось такого змісту:

Добрий вечір, дорогий Миколаю! Мене звати Тарас, і я пишу до тебе листа, бо знаю, що тільки ти мені допоможеш. Знайди, будь ласка, моїх маму і татка, я дуже скучив за ними, хоч і не пригадую, як вони виглядають. Але коли ти приведеш їх до мене, я їх точно впізнаю!

Буду чекати, дякую,
Тарас

Листа він обережно запаковував у конверт і кидав у морозне повітря з вікна третього поверху, де була його кімната. Хлопчик думав, що у темряві слуги святого Миколая підхоплять його послання і донесуть до Чудотворця. Але щоранку сторож, який чистив лопатою подвір'я від снігу, знаходив їх, відкривав і, читаючи, плакав у своїй комірчині.

А в іншому кінці міста жила собі одна дивна родина. Дивна, бо ці чоловік та жінка багато років не мали діточок. Вона працювала директором великого магазину і була дуже суворою дамою, а він у душі був дитиною і щороку писав листи до Миколая, тільки зміст їх був трошки інакший, ніж у Тарасикових:

Доброго вечора, святий Миколаю! Пише до тебе Олег. Я вірю в твої чудеса з самого дитинства, коли в мене під подушкою з'являлися подарунки, про які я давно мріяв. Дякую тобі за них. Тепер я подорослішав, одружився, і моя кохана Ольга, здається, вважає мене своєю дитиною і ставиться до мене, як до сина. Дуже тебе прошу, хоча знаю, як це нелегко: подаруй нам дитинку!

Щиро сподіваюся на твою допомогу!
Олег

* Ілюстрація Іветти Ключковської

Чоловік, на відміну від хлопчика, відносив лист на пошту, адресував його святому Миколаю, купував найдорожчі марки і опускав у скриньку, де його знаходив старий листоноша, відкривав і також, читаючи, плакав за своїм робочим столом.

Одного морозного ранку вихователька зібрала діточок у великій залі дитбудинку і сказала:

— Любі мої, сьогодні 18 грудня, а завтра — день святого Миколая. Якщо ви були чемними і слухняними, вночі під вашими подушками з'являться подарунки від нього. Не змикаючи очей, Миколай буде аж до світанку літати по світу, щоб обдарувати всіх-всіх, хто на це заслужив.

Потім діти одягнулися тепленько і повибігали з веселими гомоном на подвір'я. Хлопчики бавилися в сніжки, дівчатка ліпили снігову бабу, а Тарасик тримався осторонь і думав свою нелегку думу: як Миколай має знайти його батьків серед усіх людей, які живуть на землі?.. Малий відходив щораз далі й далі, роздивляючись сліди пташок на снігу. «Чому я не птах? — промайнуло у голові. — Зараз би взяв і злетів у повітря, бо згори краще видно, де шукати батьків…»

Замислившись, хлопчик проминув паркан дитбудинку і не помітив, як прочалапав по узбіччі дороги більше години. Він уперше вибрався так далеко і ніяк не міг надивуватися тому, що бачив довкола. Місто готувалося зустрічати свято: гірлянди переливалися тисячами вогнів, від ялинкового базару пахло хвоєю, люди бігали заклопотані, але щасливі. Кожен у душі чекав на подарунок від святого Миколая. Тарасик крутив головою і вдихав радість інакшого життя, не обмеженого периметром паркана. Його губи мимоволі розтягнулися в усмішці: всі всміхалися, і він відповідав їм тим само.

Поряд зупинився тролейбус, двері відчинилися, і народ почав витікати з нього шумною веселою рікою. «Я ж ніколи не їздив у тролейбусі!» — подумав Тарасик, і, не вагаючись, заскочив усередину. Двері за ним зачинилися, і почалася його перша самостійна подорож у невідоме. Хлопчик став у куточку біля заднього вікна. Поза ним пропливали магазини, машини, площі, пам'ятники і люди, люди, люди… Ніби у фільмі. Хотілося їздити ще і ще. Тарасик почав змінювати тролейбуси навмання, не дивлячись на маршрути і не питаючи, куди вони їдуть і де зупинятимуться. Не відчував ні часу, ні голоду, лише невимовну свободу…

Минав день, людей у тролейбусах поменшало, за вікном потемніло. Раптом на плече Тарасикові лягла чиясь рука. Той повернувся. За ним стояв світловолосий чоловік у теплій безрукавці з хутром досередини, у клітчатій сорочці і кумедних коротких чоботах, які нагадували валянки сторожа з їхнього дитбудинку.

— Малий, ми їдемо в парк, а ти куди? — запитав водій тролейбуса, бо це був саме він.

— А я вже доїздився, — зітхнув Тарасик, усвідомивши свою провину.

— Висадити тебе тут я не можу, — сказав водій. — Їдьмо в парк, а звідти подзвонимо батькам, щоб забрали тебе, добре? У мене на мобільному грошей нема…

— Добре, — погодився Тарасик, і відчув, як йому на очі набігають сльози.

Через п'ять хвилин тролейбус завернув у ворота депо, зі скрипом зупинився і відчинив двері. Водій узяв хлопчика за руку, і вони зайшли у тепле приміщення, де пахло машинним маслом і чаєм.

— Чай будеш? — запитав водій.

— Ага, — відповів Тарасик, витираючи не то сльозу, не то сніжинку зі щоки.

Доки він сьорбав свій напій, водій увімкнув гучніше старий чорно-білий телевізор, де саме передавали новини.

— З дитячого будинку на Левандівці пропав хлопчик, Тарас Цибульський. Він одягнений у сіре пальтечко, синю спортивну шапку з бомбончиком і червоні чобітки, — сказав телевізор голосом ведучої.

Водій, роззявивши рота, з якого випав кавалок булки, повернувся до Тарасика, і поглядом запитав: ЦЕ ТИ?

— Так, мені нема до кого дзвонити, я йшов, йшов і… тепер я тут! — гукнув хлопчик.

* Ілюстрація Іветти Ключковської

Водій тролейбуса підійшов до телефонного апарата, протягом довгих десяти хвилин з кимось нервово розмовляв, а тоді повернувся до малого:

— Інакше і не могло бути… В міліції кажуть: завтра приходьте, сьогодні свято. З твого будинку вихователя також можуть прислати лише вранці. Всі чекають на Миколая! Що будемо робити, га, хлопче? Я живу через дорогу, можеш переночувати у мене. А завтра зранку — додому. Підходить?

— Підходить, — сумно відповів Тарасик, бо цей дядько з дитячим обличчям уже почав йому подобатися.

Вони подалися до п’ятиповерхового будинку. Водій підвів малого до під’їзду, набрав код і зайшов.

— Дружина в мене ду-у-уже сувора, тому ти, будь ласка, поводься чемно, не перекидай нічого, бо вона нас обох на вулицю

виставить, гаразд? — чоловік підморгнув Тарасику, їдучи ліфтом, а вже за мить двері їм відчинила висока жіночка у фартушку. Від неї смачно пахло домашньою випічкою.

— Олежку, чого так довго сьогодні? — зміряла вона чоловіка дивним поглядом, а потім, опустивши очі, додала: — А це хто? Подарунок?

— Це Тарас Цибульський. Якщо ти не проти, він повечеряє сьогодні з нами, — несміливо запропонував Олег, він же — водій тролейбуса.

— Я не розраховувала ні на кого чужого, — насупила брови пані Ольга, директор магазину, про яку ми з вами вели мову.

— Я не чужий! — вирвалось у Тарасика. — Я знаю вашого чоловіка вже цілу годину!

— Ну, година, це багато, — пані Ольга трохи зм'якла. — Заходьте до хати, мийте руки.

У квартирі витав запах того, чого Тарасик ніколи не мав — родини. Пахло смачно, тепло, духмяно. Він вдихав кожен грам цього повітря, намагаючись надихатися досхочу, щоб не забути цей запах ніколи. Пані Оля накрила на стіл, крадькома поглядаючи, як Тарасик, не соромлячись, поїдає очима всі страви.

— Прошу до вечері, — сказала вона рівним, як лінійка, голосом.

— Дякую, Олечко, — дзвінко, зовсім не по-дорослому, відповів їй Олег, і всі сіли за стіл. Чоловік почувався досить незручно, тому постійно щось перевертав. А Тарасик голосно з того сміявся. Пані Оля кілька разів поривалася дорікнути Олегові за неакуратність, але не змогла. Її спиняв дитячий сміх, ЯКОГО НІКОЛИ НЕ ЧУЛИ В НИХ У ДОМІ.

Тарасик уперше в житті наївся так, що заснув тут же за столом…

— Постели малому ліжко, Олежку, а я спробую його роздягнути, — сказала дружина чоловікові, і той, радий-радісінькій, мало не пострибав у сусідню кімнату.

Коли він повернувся, хлопчик уже спав на руках у пані Олі, яка сиділа у м'якому кріслі й гладила малого по голові. На очах у неї були сльози.

— Не буди його, занеси на руках, — прошепотіла жінка і, щойно Олег забрав Тарасика до кімнати, побігла на кухню й довго плакала.

Ранок настав якось несподівано. Тарасик розплющив очі і ніяк не міг зрозуміти, де він — такими фантастичними були його вчорашні походи і пригоди. Раптом згадав, що сьогодні — день святого Миколая, а його ліжечко в дитячому будинку пустувало, і

Миколай міг залишити подарунок там, не знаючи, що він буде ночувати в іншому місці… Хлопчик зойкнув і мало не заплакав: раз на рік випадає таке щастя, а він його проґавив! Жах та й годі! Проте за хвилинку подумав: «Миколая називають Чудотворцем, значить, він точно знає, де я!» — і миттю запустив руку під подушку. Щось є, м'якеньке… Тарасик стиснув пальці і витягнув кулачок. Завмер на секунду, щоб відстрочити момент істини, а тоді глянув: маленький плюшевий ведмедик із червоним сердечком на грудях! А на ньому маркером була написана фраза: «Залишайся жити з нами! Олег і Оля». Хлопчик повернув голову і побачив на порозі кімнати усміхнених чоловіка та дружину, які з надією дивились на нього.

— Мамо, татку, нарешті я впізнав вас! — крикнув Тарасик і кинувся до них в обійми.

Було все, як в кіно:
Рок-н-рол і вино.
По житті нас несло,
Зачіпаючи дно.

Київ

Роки у Києві були дуже напруженими. Андрійко шукав свою дорогу в шоу-бізнес, свій неповторний стиль. Дуже великий успіх як телеведучий мав Андрійчик у «Шансі», в парі з Наталкою Могилевською. Потім були «Гутен морген», «Дача» — передача, що вчить людяності, бо Андрійко багато розказував про людей, які знімаються в «Дачі», про їхні проблеми, і, як завжди, співчував усім, кому важко живеться. І от зараз, уже після трагедії, ми дивимося караоке-шоу «Співай, як зірка», де Андрійко в журі. Неймовірно жаль, що це остання передача мого сина: люди реагують на кожен жарт, на кожне слово… І тільки анонс «Пам'яті Андрія Кузьменка» повертає нас до реальності: немає Кузьми більше, це лише запис програми, це лише тінь моєї рідної птахи…

Коли вже Андрійко став на ноги в матеріальному плані, він тут же почав активно возити нас із татом в Європу. В Болгарії його квартира в Несебері повинна була відпрацьовувати для всіх — родичі й друзі їздили відпочивати туди.

Але не тільки туди. Туреччина, Стамбул, Босфор — він замовляє апартаменти для нас (ми подорожували з сестрою Вірою і племінницею Танею). Сам Андрій полетів в Україну на чотири дні, а в нас — програма. Прилетів — машина у Стамбулі чекала. Всіх у машину — і назад. Болгарія — Софія, де тридцять три роки тому ми були всі троє. Сербія, Румунія — гори, курорт. А по дорозі ми ще відвідували монастирі, церковці.

Була Австрія, Зальцбург — до Моцарта для мами. Париж — апартаменти за сто метрів від Нотр-Даму. На це все складалося план, купувалися білети, замовлялися квартири й готелі. Ніхто ніколи не знав, скільки то все коштувало.

Рим, Венеція…

Ще в нього був план — маму відвезти в Норвегію, бо він уже там був, а ми з татом її не бачили.

Так само ніхто не знав, скільки коштувала «Santa Fe», яку він вирішив нам подарувати, хоч в нас була добра машина. Андрійчик захотів, щоб клас машини був вищим.

То була людина-свято. Коли він приїжджав до нас, збиралися всі потроху: родичі, знайомі, і всі були щасливі від дотику до нього. Потім сідали в машину — і до Сідоми, до родичів, на цвинтар, де він встигав усім запалити свічки, лампадки, викупивши їх півкіоску.

Як жити без Андрійка — невідомо, темнота…

Львів

2015 року, другого лютого, вся Україна плакала за моїм сином. Реквієми в містах, на площах. Я не бачила його у той день, але інтернет пізніше все розказав і показав…

Прощання в Преображенській церкві з Андрійком було неймовірним! Люди йшли і йшли нескінченним потоком, з квітами, яких до ранку було так багато, що їх повезли ще в декілька церков.

Люди стояли по кілька годин, падав дощ зі снігом… І в тому неймовірному людському потоці мій жаль, мій неймовірний біль трошечки потонули, і прийшло розуміння того, що Андрійчик щось зробив для свого народу, щось залишає після себе — не порожні завуальовані слова пісень, а чіткі вказівки: як поступати, як відстояти себе на цій стражденній землі, як допомогти іншому. І головне — не бути байдужим.

Війна

«Байдужість вбиває все навколо себе», — казав Андрійко.

Байдужість до хамства, до рагулізму, до дій влади, тої чи іншої, у Києві чи на місцях, породжує страшний настрій у суспільстві, воно не може за себе постояти і потроху провалюється в морок чорної мерзоти… Андрійко казав: «Мамцю, я на концертах більше проповідую, ніж співаю».

Останні перед загибеллю слова пісень, які заповнили інтернет, це слова-лозунги. І ніхто ні до нього, ні, напевно, після нього зі сцени більше не відважиться, на жаль, сказати відкрито таких слів… Війна… Вона перекроїла нас. Це лакмусовий папір для всіх. Вона ще далеко, але якщо ми будемо так думати, то вона постукає в кожні двері «церковним дзвоном», як співав Андрій. Він сам, не збираючи «з миру по нитці», купував машини й відсилав на передову, бо не можна виграти війну на шкільних автобусах, роздягненими й голодними, зате на чолі з «бочками»-генералами, які продають солдатські тіла ворогу. Це все вимагало великих коштів. Госпіталі — він не ходив туди співати, там судома здавлювала горло — він возив туди матеріальну допомогу: ліки, продукти, одяг.

Тому на прощання в церкві у Львові солдати «Айдару» прийшли і принесли Андрієві медаль одного з них, яку він отримав за участь у бойових діях. Солдат сказав: «Покладіть йому мою медаль, він заслужив». Хлопці їхали на фронт. Сьомого лютого Андрійко збирався в АТО, але поїхали його товариші, без нього вже, привезли нам звідти відеозвернення людей, які були за кілометри від фронту. Ці відважні люди говорили про мого сина зі сльозами на очах, їм було нестерпно шкода говорити про нього в минулому часі. Вони знали, що якби він жив, то виразив би їхні думки, голосно, не оглядаючись ні на кого, і його почули б. Андрій не боявся, і в тому була його перевага. Він з'їздив уздовж і впоперек всю Україну під час війни, бо коштів треба було все більше. По страшних дорогах, кошти на які були вкрадені цинічно, вивезені по офшорах, а дороги — руїни, як і Україна. Він знав це все не з екрана телевізора, де вже і не пробитися було поміж сірих, нікому не потрібних бездарних підлиз, він проїхав сотні тисяч кілометрів по асфальту, який вкрали — і ніхто нікого за це не покарав, бо всі поділилися. Наша Україна стала «Врадіївкою», і це його боліло неймовірно. Про цей весь страх ми говорили з ним і коли він заїжджав між концертами додому, і по телефону. Чим більше він заглиблювався у проблему війни, тим більше брав роботи і їхав, їхав… О третій ночі повертався з

концерту, спав кілька годин — і вже літак о шостій чи сьомій годині — летів далі. В одному з інтерв'ю сказав: «Я вже не можу на то всьо дивитися. Виріжу на своїй «Секвої» люк, поставлю кулемет — і на передову…» З жалем казав: «Тим хлопцям покаліченим по 23–25, вони по віку мої діти, мені 46. Мам, як їм жити? Та їм навіть декому посвідчення учасника АТО не дають!»

За кілька днів до загибелі з'явилися пісні «Панове депутати», «Сука-війна». Більше і сильніше не сказав ніхто! Людина може так говорити і співати на повний голос, коли вже зашкалює жаль за тим бідним своїм народом, який на чужих і своїх панів просто батрачить. Про яку честь і гідність, виховану в їхніх дітях, можна говорити їм? І так із покоління у покоління. Вироджується нація, кращі гинуть, залишаються байдужі — «моя хата скраю», «а мені то треба?» Це найбільше зло — байдужість! Якось буде, якось перемелеться. Стоїмо на майданах, слухаємо концерти про ніщо! Андрій принципово не співав на Майдані. Він привозив ліки, дрова і казав: «Та то не співати треба, а купувати каски і бронежилети, бо їх всіх розстріляють впритул!»

І чи не був правий? Може, його загибель сколихне народ, і він озирнеться навколо себе? Може, не даремна його смерть, якщо сотні тисяч людей вийшли на реквієми? Може, ті найсвідоміші уважніше прочитають його слова і задумаються? Тих слів його стане на два життя!

Він міг спокійно жити, співати про любов, їздити або

переїхати в Польщу, де він виступав і його знали, і не рвати серце…

Але Андрій збирався в АТО, госпіталі, й колесив по своїй країні-руїні, по її бездоріжжі, і попав у яму на дорозі, з якої не було шансу вибратись, як і з цієї війни. Дивна загибель, дивні його слова за кілька днів до трагедії: «Дорога до Кривого Рогу страшна, і я вам докажу це…»

А дорога була порожня, тільки велика яма на повороті, наповнена льодом, і єдиний колгоспний молоковоз, який завжди рано возив молоко по тій дорозі. І більше нікого… Всі, крім Андрійка, залишилися цілі й живі — він, як завжди, взяв удар на себе…

На тому місці тільки цієї зими було 16 випадків ДТП! І байдужість страшна, злочинна отих, хто відповідав за цю дорогу! 16 випадків — ніхто нічого не засипав, не поправив! Хіба, може, Андрійкова смерть приверне увагу до тої ями на повороті?..

Непоправна втрата, немислиме життя після цієї трагедії і тільки диски, які я слухаю цілі дні, дають мені силу жити. Попри все, що мій синочок хотів змінити в Україні своїми піснями, своїми інтерв'ю, він любив своїх людей, виступав на фестивалях, корпоративах, весіллях, де він був свій, де з ним були свої, і це давало Андрію сили їздити по цій країні, і де словом, а де ділом пробувати змінити свою землю на краще! Йому було неймовірно жаль, що його Україна — руїна і її треба міняти. Сміявся крізь сльози: «Нас кинули», «Люди, як кораблі». Але тільки страшна подія — смерть — розкрила всі його тексти, всі слова до рідних людей на цій віками зраджуваній землі!

Чому ми слухаємо якісь завуальовані тексти, ритмічно проспівані зі сцени, сприймаємо бажане за дійсне? А крик душі,

справжній, почули тільки зараз? Пробудилися? Не поринайте знову в сон-летаргію. І Андрійчик усім вам в останньому альбомі подякує своєю піснею:

Дякую, люди, за то, шо ви є з нами і ми живі.
Дякую, люди, за то, шо ви кращим робите світ.
Дякую, люди, ми сто разів об'їхали навколо землі.
Дякую, люди, у кожному місті і кожному селі.
Дякую, люди.
Дякую, люди!

Кінець фільму

Я застряг у тобі, як ніж,
Десь між серцем
І між двох відкритих дверей —
Найдорожчих людей.
Було все, як в кіно:
Рок-н-рол і вино.
По житті нас несло,
Зачіпаючи дно.

Приспів:
А зараз вже кінець фільму.
Я тільки в своїх снах
Тебе ще раз обійму.
А зараз вже підуть титри.
Ми так і не навчились з роками терпіти.

Я засів у тобі, як скло,
Як невидиме зло.
З Богом в шахмати грав,
Хоча правил не знав.
Мій тупий егоїзм
Розпалив твій цинізм.
І від слів заржавів
Змучений механізм.

Приспів:
А зараз вже кінець фільму.
Я тільки в своїх снах
Тебе ще раз обійму.

А зараз вже підуть титри.
Ми так і не навчились з роками терпіти.
А зараз вже кінець траси.
Машину у гараж — квасить.
А зараз вже кінець книжки —
Сюжет закінчився і не повториться більше.

Всьо твоє добро, шо я брав,
Зараз так, ніби вкрав.
Руки ніби чужі —
Не тримають штурвал.
І сідає на мєль
Боком наш корабель.
Так заходить в тупік
Любов двох людей.

Приспів:
А зараз вже кінець фільму.
Я тільки в своїх снах
Тебе ше раз обійму.
А зараз вже підуть титри.
Ми так і не навчились з роками терпіти.

А зараз вже кінець траси.
Машину у гараж — квасить.
А зараз вже кінець…
А зараз вже кінець фільму…
А зараз вже кінець…

Сука-війна

Ти прийшла в мою хату брудна, немита.
І постукала в двері церковним дзвоном.
Не питаючи згоди, до мене вселилась
І спокій забрала, не питаючи згоди.
Розтрощила мій дім і пішла до сусідів,
Хоч і їхні родини ні в чому не винні.
Поробила з людей страшних ворогів
І, рахуючи гроші, сміялась єхидно.

Приспів:
Ну, і хто тебе кликав? Чому ти прийшла?
Стара проститутка — сука-війна.

Хто тобі платить за наші тіла?
Скільки ше тобі треба? Яка їх ціна?

Я не хочу вбивати — я хочу любові,
Але ти мої руки замазала кров'ю,
Навчила чуже життя відбирати
І при цьому радіти, а не ридати.
Ти зігнала мене із дивана в окопи,
Телевізор мені замінила прицілом,
І за день я старію, ніби за роки.
За шо ти із мене звірюку зробила?

Приспів:
Мої бідні батьки до тебе не знали,
Як мало коштує втратити сина.
І краще самі би раніше вмирали,
Шоб не бачити, як гине їхня дитина.
Ми складали копійки, ліпили до купи
Своє щастя нехитре на сорок квадратів,
А ти заявилася в мене під дахом,
Шоби разом із небом його відібрати.

Приспів:
Ну, і хто тебе кликав, сука-війна? (2)

Сука, сука-війна…
Сука-війна…

Маленька дівчинка

Маленька дівчинка по світу літала
І часто в Бога правди питала…
А головного так ніколи не взнала:
Яка із фоток останньою стала…

Приспів:

Ну і чому завжди так, шо життя нас відпускає
Часто зовсім не так, як ми самі собі бажаєм?
І чекаєм на знак, ні на грам не помічаєм,
Як самі себе до краю прірви підпускаєм…

Маленька дівчинка в весільному платті,

Ти забувалася так, шо не знайти,
Ти все хотіла повернутись в минуле,
Шо про майбутнє зовсім забула.
Маленька дівчинка зараз на небі,
По ній сьогодні сумувати не треба,
Якшо не довга її була дорога, —
То значить, мала бути ближче до Бога!

Приспів

Ти не скучай за цим світом, не скучай!
Ти знаєш вже, шо значить мати десь свій власний рай!
Ти передай, якшо зможеш, передай
Для мами хоч би знак, шо твоя душенька жива!
Ти не скучай за цим світом, не скучай!
Ти передай, якшо зможеш, передай
Для мами хоч би знак, шо твоя душенька жива!

Лист до президентів

Панове президенти, є до вас розмова,
Бо ми давно не чули від вас правдиве слово.
І може, я ніколи б не починав її.
Я скажу вам відверто — причина у війні,
В яку ви цю країну всі разом погрузили
І, шоб її не було, ви нічого не зробили.
Невже за стільки років ви достатньо не нажили,
Шоб заробляти гроші, копаючи могили?

Панове президенти, є до вас питання:
Чому ви всі живете, як вареники в сметані,
Тоді, коли всі люди скидаються солдатам
Копійками, які ви ше в них не встигли відібрати?
Чому ви не пошлете на війну своїх синів?
Ні внуків, ні племінників, самих вас там не видно.
Зате на смерть кидаєте чужих чоловіків.
Скажіть мені, невже це виглядає справедливо?

Ой, не добре. Ой, біда. (2)

Чому холоднокровно ви зливаєте країну
І у крові своїй ви власну топите дитину?
Скажіть, будь ласка, чим всі люди в цій країні винні?

Скажіть ціну, за скільки ви продали Україну?
Я хочу побажати вам, панове президенти,
Відчути весь наш біль на собі перше, ніж померти.
А всім нащадкам вашим я хочу тільки зла,
Яке ви всі разом роками готували нам.

Мам

Я завжди мріяв написати пісню про маму,
Але різні поети всі слова вже сказали.
І я не хотів повторити когось із них.
Я біля свої мами буду завжди маленьким
І, як тільки покличе, прибіжу скоренько,
Тому я їй і написав ці слова, як міг.

Приспів:

Мам,
Ти мене вибач, шо я став дорослий,
І вже минула сорок третя осінь,
Як я побачив перший раз свій дім.
Мам,
А можна, я до тебе завтра приїду,
І ми на кухні не одну годину
Собі на різні теми «посидим»?

Я, може, трохи пізно став її розуміти
І не часто дарував на день народження квіти,
І були часи, коли я тижнями їй не дзвонив.
І кожен раз, коли вона мене обіймає,
І разом із татком все про внучку питає —
Я з радості плачу, шо маю живих батьків.

Приспів

Я дуже дякую тобі за то, шо я вмію,
І дякую тобі за то, шо я розумію
Ті речі, яких не пояснюють навіть в книжках.
Хай буде біля тебе завжди ангел-хранитель
І я десь тут поряд буду також бродити,
Шоб не міряти наше життя в телефонних дзвінках.

Приспів:

Мам,
Ти мене вибач, шо я став дорослий,
І вже минула сорок третя осінь,
Як я побачив перший раз свій дім.
Мам,
А можна, я до тебе завтра приїду,
І ми на кухні не одну годину
Собі на різні теми «посидим»?

Поки ти ще серед людей,
навчися цінувати кожен новий день.